VLADIMIRS KUZNECOVS

LABDARĪBAS LOMA PSIHIASTRISKĀS APRŪPES TAPŠANĀ LATVIJĀ: ALEKSANDRA AUGSTUMIEM – 180

Nabagmājas un slimnīcas veido labdarības iestādes.

Oto Hūns

Labdarība Latvijā pēc “erzaca” totalitārās “filantropijas” uzkundzēšanās pieder pie aizmirstām un atkal no jauna atgūtām vissvarīgākām sabiedrības morāles un sociāl-ekonomiskām kategorijām. Lielās Padomju enciklopēdijas (Большая Советская энциклопедия) pēdējā izdevumā šis vārds vispār bija pazudis – acīmredzot kā “novecojis” vai “buržuāzisks”. Nedaudz labāka situācija pavērsās Latvijas Padomju enciklopēdijā (1984), kurā atrodama vismaz kaut kāda informācija par novada labdarības iestādēm. Ziņas par labdarību Latvijā psihiatrijas tapšanas kontekstā ir izkaisītas dažādu vēsturisku laikposmu pētījumos, kas priekšplānā izvirza galvenokārt medicīniskus aspektus. Tajā pašā laikā civilizētās kristietisma valstīs labdarības nozīme psihiatriskās aprūpes sistēmas tapšanā un veidošanā ir nesamērojami liela.

Ir zināms, ka labdarība kā “līdzjūtības pret tuvāko izrādīšana un mantīgā tikumiskais pienākums steigties palīgā trūcīgam” [2] klasiskai senatnei bija sveša, kad rūpes par nabagiem ietilpa valsts pienākumos, kā tas notika arī mūsu nesenajā vēsturē. Senajiem grieķiem un romiešiem nabadzība izraisīja pretīgumu un šausmas, ubaga sastapšanu uzskatīja par jaunu zīmi, bet romiešu bagātnieku labdarība vairāk atgādināja godkārtīgu izšķērdību. Līdz ar kristietības uzvaru rūpes par visiem “nelaimīgajiem” – bada, slāpju un sāpju cietējiem – iegūst tikumiska pienākuma raksturu. Ubagi un sāpju cietēji jeb slimie tiek izvirzīti kā Kristus redzamais tēls (Mateus, 25; 35–40), rūpes par tiem kļūst kristiešiem un baznīcas organizācijām par svarīgāko atpestīšanas noteikumu Dieva valstības ieguvē. Baznīcas tēvi nemitīgi piesauc pievērsties labdarībai (*caritas*) un žēlsirdībai (*misericordia*), norādot uz tām kā uz galvenajām kristietības tikumībām. Šī tikumības izpratne kļūst par pamatu reliģiozās, baznīcas un klosteru, individuālās un kolektīvās labdarības tapšanai, izpaužoties dažādu “Dievam tīkamo iestāžu” (hospitāļi, bāreņu, audzināšanas un atraitņu nami, patversmes nespējniekiem un ubagiem u.tml.) organizēšanā. Milzīgi klosteru līdzekļi (piemēram, Anglijā 16. gs. klosteru īpašumā bija apmēram trešdaļa apstrādātās zemes) tiek tērēti nabagu un slimo, it īpaši spītāligo un prātā jukušo aprūpei.

Triumfējošā racionālisma, zinātņu, rūpniecības un ekonomikas panākumu laiks, pilsētu augšana un karu postījumi izvirza veselu virkni demogrāfisku problēmu, akcentējot labdarību savā izpratnē. No 16. gs. vidus pret augošo nabadzību un slimstību ar aktīvu valsts palīdzību rodas sabiedriskās labdarības sistēma. Vēsturnieks Vladimirs Gerjē tās atšķirību no t.s. reliģiozā pienākuma, t.i., žēlastības dāvanas, kura beigu beigās vairo nabadzību, raksturoja šādi: "*Žēlastības dāvanas mērķis – īslaicīgs labums; sabiedriskās apgādības mērķis – prātīga trūkumcietēja apgāde un nabadzības (ubadzības) novēršana.*" [3]. Varas institūciju politiku sodīt ubagus ar pletnēm vai izdzīt vietējos prātā jukušos ārpus kopienas (sagrālajā nebūtībā un nāvē) nomaina, sākumā gandrīz neatšķirama no iepriekšējās, līdzjūtības un palīdzības politika, kas izpaužas, pirmām kārtām, t.s. izolatoru iekārtošanā: iestāžu, kuru uzdevums ir norobežot sabiedrību no tās izstumtajiem – noziedzniekiem, ubagiem un slimību cietējiem. Šajā laikā reformācijas ideju iespaidā pēdējais "svētuma" atspulgs kļūst blāvāks. Tagad tajos galvenokārt saskata grēciniekus, kas nes sevī Dieva dusmu zīmogu. Bailes no vājprātīgajiem ir lielākas, nekā no plēsīgām, jo tiem tiek piedēvēts necilvēcisks spēks un izturība. Viņi izraisa bailes arī kā specifisko infekciju, indīgu izgarojum un drudža izplatīšanas avoti. Viņu izolācija tikai vēlāk ieguva tādu medicīnisko jēgu, pie kādas mēs esam pieraduši mūsu dienās. Tās mērķi bija vēl tālu no ārstniecības, kas, ja arī notika, tad tikai pašā slimības sākumā, retos gadījumos saistībā ar esošos slimības saasinājumu, dažkārt sakārā ar jaunās slimības pievienošanos. Londonas t.s. trako namā Bedlemā (pēc slimmīcas *St. Mary of Bellehem* nosaukuma) vēlākais maija beigās visiem slimmiekiem izdarīja asins nolaišanu, deva vemšanas līdzekļus, pēc tiem izdarīja kuņģa skalošanu [4]. Vājprāts līdz ar nabadzību tika uzlūkots caur dīkdienības nosodišanas prizmu. Kārtība un darbs tika pielīdzināti tikumībai, ārstēšanai bija izteikti morāls raksturs.

Tieši šādā apgādības sistēmā tiek ieradīta vieta garīgi slimajiem. Gan Eiropā, gan Amerikā viņus izvietoja trako namos, kas tajos laikos tika uztverti kā dīvains patversmes, cietuma un slimmīcas sajaukums. Tieši šāds ir slavenais Londonas Bedlems (tajā uzņēma tikai ārstējamus garīgi slimos), Parīzes hospitāli *Salpetrière*, *Bicêtre*, *Charité* un daudzi citi. Francijas pirmajā Parīzes Kopējā hospitālī, kas dibināts 1656. gadā, uzņēma visus "*abu dzimumu, jebkura vecuma un izcelšanās, jebkuras piederības un stāvokļa pilsētas nabagus, kādi arī tie nebūtu, veseli vai kropļi, slimie vai veselie, ārstējamie un neārstējamie*" [4]. Šāda hospitāļa pienākums bija uzņemt, barot un apgērbt visus, kas nāca gan brīvprātīgi, gan piespiedu kārtā ar karaļa vai tiesas lēmumu. Vienlaikus ar milzīgiem hospitāļiem, kas uzņēma tūkstošiem cilvēku, radās un vairojās nabagmājas, darba un labošanas nami (*Workhouse*, *Zuchthaus*), patversmes bāreņiem, nespējniekiem un invalīdiem. Labošanas namos un hospitāļos noteikti ietilpa arī darbnīcas un manufaktūras (dzimavas, šķeterēšanas un aušanas ražotnes), kas deva papildu līdzekļus to uzturēšanai un darbu tiem, kas tajos mitinājās. Bieži vien tās pakāpeniski saplūda ar blakus esošiem cietumiem. Vairākums šo labdarības iestāžu radīja priekšstatu par ubagu, bezdarbnieku, noziedznieku un vājprātīgo koeksistenci zem viena jumta. Izolatori izraisīja

daudzos vērotajos drebuļus, sākot ar valdniekiem un beidzot ar ārstiem. Jau pēc visām humānajām psihiatrijas reformām, kas ir saistītas vispirms ar Pinela vārdu (*Philippe Pinel*, 1745–1826), viņa dižais skolnieks Ž. Eskīrols (*Jean Esquirol*, 1772–1840) 1818. gadā pēc kāda šādas iestādes apmeklējuma rakstīja par tās iemītniekiem: “*Viņi stājās manā priekšā kaili, nodriskāti, tiem nebija nekas, izņemot salmu paklāju, lai pasargātos no klona grīdas aukstuma un mitruma, kur tie izstiepās. Viņiem dod rupju barību, trūkst gaisa, lai elpotu, ūdens, lai remdētu slāpes, un pat visnepieciešamākais dzīvībai. Viņi atrodas īstu cietumsargu varā un nav glābiņa no to bargās uzraudzības. Viņi stājās manā priekšā saspīesti šauros, netīros, infekciju piesātinātos kambarīšos bez gaisa un tumsā; viņus ielēdž alās, kur pat neuzdrošinātos ievietot plēsoņas...*” [4]. Slavenais angļu filantrops Džons Hovards (*John Howard*, 1726–1750), kurš bija apmeklējis daudzas iestādes, bija sašutis par to, ka zem viena jumta var nokļūt gan kriminālnoziedznieki, gan jaunekļi, kas bija traucējuši savas ģimenes mieru vai to izputinājuši, gan aizdomīgas personas un vājprātīgie. Viņš novēlēja “... *lielu naudas summu cietumu, kā arī māju, kurās uzturas trakie, labošanai...*” [5]. Pateicoties ievērojamu filantropu kvākeru Tjūku (*Tuke*) ģimenes privātai iniciatīvai 1796. gadā tika dibināta slavenā Jorkas patversme (*York retreat*) un propagandēta humāna izturēšanās pret garīgi slimajiem, notika lēna šo izlotatoru pārvēršanās par īstenām slimnīcām.

Arī Latvijā, tāpat kā pārējā Eiropā, vērojami tādi paši labdarības attīstības posmi. Pirmās baznīcu sabiedriskās un privātās labdarības grūtdieņu (nespējnieku, nabagu un bārabērnu) apgādības iestādes radās Rīgā 13. gs. praktiski vienlaikus ar pilsētas dibināšanu [6]. Bet vietēja apgādības iestāžu organizācija, arī pirmais izolators garīgi slimajiem, kļūst principiāli iespējama tikai 18. gs. beigās. Rīgā 1783. gadā izveidota centralizēta guberņas pārvalde, kuras ietvaros nodibināja Vidzemes Sabiedriskās aizgādības kolēģiju. Šās kolēģijas pārziņā tika nodotas visas t.s. Dievam tīkamās iestādes – slimnīcas, nabagnājas, patversmes, darba un spaidu nami un pat skolas. Kolēģiju darbības būtību izteiksmīgi aprakstīja H. Buduls: “*Šo kolēģiju pienākums bija vispārīgi rūpēties par slimiem un trūcīgiem iedzīvotājiem, bet vājprātīgiem celt īpašas dziedniecības iestādes... pilsētas cietoksnī citadelē nodibināja asociālu elementu labošanas iestādi, kurā paredzēja mitināt un apkopt arī garīgi slimos*” [7]. Kā zināms, trako māja (*Dollhaus*) šādā veidā pastāvēja gandrīz 40 gadu (1786–1824), kad pēc cara Aleksandra I vēlmes to nomainīja dziednīca “Aleksandra Augstumi”. Notikumus, kas saistīti ar tās dibināšanu, nevienu reizi vien izklāstījuši tās pētnieki. Lūk, ko savā ziņojumā imperatoram Nikolajam I par Aleksandru augstumu dziednīcas paplašināšanas nepieciešamību 1827. gadā raksta ģenerālgubernātors Filipo Pauluči (*Paulucci*): “*Svētlaimīgās atmiņas Valdnieka Imperatora Aleksandra Pavloviča Augstākajā braucienā 1818. gadā caur pilsētu Rīgu, Viņa Augstība apskatīja cietuma iestādes un atrodot, ka Rīgas valsts cietuma mājā ir izvietotas Vidzemes Sabiedrības aizgādības kolēģijas iestādes, atļāvās atzīmēt, ka nelaimes gadījuma aizgādājamiem nav jāatrodas kopā ar noziedzniekiem, un tāpēc pavēlēja piemeklēt iespēju pārvest šādas iestādes atsevišķās vietās*” [8]. Aleksandra dārza (jeb Ķeizara dārza) izvēli noteica vietējā vara, balstoties uz virkni

kritēriju (saimniecisko, finanšu, militāro). Energiskais F. Pauluči raksta: "... lai iekārtotu dažādas Dievam tīkamās iestādes bija vajadzīga plaša vieta ar ērtu zemi dārzu un sakņu dārzu ierīkošanai, izmantojamo iestāžu labā, un neatradās citas, kā atrodošais aiz pilsētas otrais Ķeizara dārzs ar piederošām tam būvēm un no seniem laikiem aizlaistām un pagrimušām, tā kā, lai tās savestu iekārtojumā un kārtības uzturēšanā nepieciešamas ievērojamas summas, un virs tā šis dārzs ir aiz pietiekamas distances no cietokšņa, kur pēc fortifikācijas noteikumiem vārētu būvēt akmens celtnes..." [8]. 1819. gada aprīlī Aleksandrs I piekrita Pauluči piedāvājumam un pavēlēja uzsākt darbus nekavējoties. Cara rīcība kļūst par spilgtu piemēru labdarības triādei: privāti reliģiozās (zināma ir ķeizara jūtība un misticisms), sabiedriskās (pēc vēsturnieka A. Pipina vārdiem, "ķeizara persona ... daudzveidīgi iejaucās sabiedrisko jēdzienu gaitā...") un valstiskās (rūpes par slimajiem un nabagiem). Šajā gadījumā varētu runāt par cilvēkmīlestības aktu. Taču Aleksandrs I varētu atkārtot arī kādreiz teikto: "*Valsts – tas esmu es*". 1817. gadā Pēterburgā ar aktīvu cara atbalstu bija nodibināta Imperatoriskā Cilvēkmīlestības biedrība, kas atbalstīja labdarību valstī, arī Baltijā.

Tomēr žēlsirdībai bija savi šķēršļi – gan ekonomiski, gan psiholoģiski. Pati kolēģija, kas eksistēja no valsts apgrozības līdzekļu necilajiem ienākumiem, ziedojumiem un nedaudzo turīgo slimnieku maksas, nebija spējīga nedz īstenot šādu lēmumu, nedz arī to patstāvīgi realizēt. Skopums un aizspriedumainība izraisīja lielu pilsētas un muižnieku pretestību jaunu nabagu un slimnieku aizgādības iestāžu būvei [10]. "*Rīgas pilsētai, neraugoties uz visiem iebildumiem, vajadzēja ziedot jaunajam pasākumam tajos laikos ļoti prāvu naudas summu – 314 000 rubļu. Sabiedriskās aizgādības kolēģija deva 77000 rubļu, bet Vidzemes bruņniecība 4000 rubļu*" [7; 6]. Praktiskais Pauluči atklāj patiesos ekonomiskos cēloņus, tirgojoties ar Rīgas sabiedrību. Tika plānots "... tā kā trūkst kolēģijas kapitālu pieprasīt uz piedāvāto jauno ēku būvi vismaz divas trešdaļas aprēķinātās tam summas no pilsētas īpašās tirdzniecības kases, kura eksistē no 1735. gada un tika sastādīta no carienes Anna Ivanovanas dāvētiem ... 100 tūkst. dālderiem priekš palīdzības tirgoņiem un komercijas balstīšanas, lai pilsētai būtu kopējas ar kolēģiju tiesības izmantot Dievam tīkamās iestādes bez kādas daļības to uzturēšanā." [8]. Šo savu piedāvājumu pilsētai, kuru 1827. gada oktobrī jau atbalstīja imperators, viņš atkārtoja 1828. gada sākumā, kad kļuva nepieciešama prāva summa, lai dzēstu dziedniecības derīgās platības paplašināšanas (telpas vājprātīgo un kara invalīdu aizgādībai un darba namam) jaunas izmaksas. Un patiešām, no tās pašas kases (kuras uzkrājumi pārsniedza 450 tūkst. sudraba rubļu) un uz tiem pašiem noteikumiem (bez maksas dziednīcas pakalpojumu izmantošana) pilsēta ziedoja 40 000 sudraba rubļu, kuru izsniegšana tika paredzēta divos paņēmienos [turpat]. Šī nauda vēlāk iztērēta galvenokārt monumentāla trīsstāvu darba nama celtniecības, kas sākās 1835. gadā. Ēka pārbūvētā izskatā pastāv vēl mūsu dienās.

Un tomēr līdzekļu Aleksandra Augstumu izbūvei pietrūka. Vidzemes guberņas varas institūcijas ar civilgubernatoru Ž. Diamelu (*J. du Hamel*) priekšgalā divreiz 1822. gada augustā savā uzsaukumā novada iedzīvotājiem aicināja dziedniecības

Ieeja Aleksandra Augstumu slimnīcas teritorijā no Aptiekas ielas
(atklātne, 20. gs. sāk.)

1822 g.

[Nr. 62.]

32

Aus
der Livländischen Gouvernements-Regierung,

für

allgemeinen Kenntniß sämmtlicher Einwohner des Livländischen
Gouvernements.

Das Livländische Collegium allgemeiner Fürsorge hat eine, an die Einwohner dieses Gouvernements erlassene Aufforderung zu Beiträgen für dessen, auf Alexanders-Höhe bei Riga, errichtete wohlthätige Anstalt, der Livländischen Gouvernements-Regierung mit der Requisition zugestellt, die Aufforderung zur allgemeinen Kenntniß im Livländischen Gouvernement zu bringen.

No. 5925.

Indem die Livländische Gouvernements-Regierung dieser Requisition des mittelst nachkommt, fügt sie der Aufforderung hinzu, daß diese Anstalt des Livländischen Collegii allgemeiner Fürsorge mit einem Irren-, Kranken- und Arbeits-hause, auch einen Zufluchtsort für Alte und Gebrechliche umfaßt, und Personen, welche sich dazu eignen, aus dem ganzen Gouvernement, ohne Unterschied des Standes, der Religion und Nation, aufnimmt, also eine Gouvernements-Anstalt ist. Ihr auf das ganze Gouvernement ausgedehnter, wohlthätiger Zweck darf daher mit Zuversicht auf die Beihilfe aller Einwohner des Gouvernements rechnen; sie alle sind aufgefordert an der Wohlthat Theil zu nehmen, die von hier, aus der leidenden Menschheit bereitet wird. Wie ihre Gabe verwandt werde, darüber kann die Mildthätigkeit hier nicht ungewiß seyn; strenge Gewissenhaftigkeit, Umsicht und Menschenliebe leiten diese Anstalt. Jede Gabe wird hier Wohlthat.

Um den Einwohnern dieses Gouvernements auf dem Lande den Beitritt zu erleichtern, ersucht die Livländische Gouvernements-Regierung die Herren Prediger auf dem Lande, den Empfang der aus ihren Kirchspielen einfließenden Beiträge über sich zu nehmen, und die gesammelten Gelder auf einmal, mit dem geführten Namens-Verzeichnisse der Geber, an das Ordnungsgericht ihres Kreises einzusenden. Die Kirchspiels-Eingepfarrte werden daher geneigen, ihre Beiträge zunächst an die Herren Prediger abzugeben.

Riga-Schloß, den 22. August 1822.

(L. S.)

J. Du Hamel,

Civil-Gouverneur.

Graf Roskull,
Regierungsrath.

B. v. Blumen,
Regierungsrath.

J. von Rogge,
Regierungs-Assessor.

Secrétaire Hahn.

Vidzemes guberņas vadības 1822. gada 22. augusta aicinājums
iedzīvotājiem, lūdzot ziedot Aleksandra Augustumu iestādei
(no LVVA fondiem).

vajadzībām ziedot visu, sākot ar naudu un beidzot ar apaviem, apģērbu, traukiem, segām, veļu un gultām, zirgiem un daudz ko citu. Iedzīvotājus piesauca palīdzēt visiem nelaimīgajiem “bez kārtas, reliģiskām un nacionālām atšķirībām” iegūt patvērumu un derīgo darbu nespējniekiem un nabagiem, “izdziedēt no šausmīgākās slimības, atgriezt nelaimīgajiem to prātu” [11]. Ziedotāju uzvārdus bija paredzēts ierakstīt īpašā grāmatā, kas veltīta pateicīgajiem pēcnācējiem (kuri daļēji atjaunoja savas rūpes par labu slimnīcas pacientiem mūsdienu nežēlīgajos apstākļos). Šās grāmatas liktenis mums nav zināms.

Tās trūkumu daļēji ļauj aizpildīt Aleksandra Augstumu labdarības aizgādniecības iestāžu Uzraudzības komitejas ceturkšņa atskaite dati par 1824. gada februāri – maiju (daži dati no 1.janvāra). Komitejas sastāvā ietilpa priekšsēdis – ievērojams novada medicīnas darbinieks kolēģijas padomnieks Oto Hūns, pirmais dziednīcas ārstējošais ārsts Rūdolfs Langenbeks (1772–1847) un vēl trīs cilvēki. Viens no tiem – komitejas sekretārs – minēts ziedotāju sarakstā (sk. pielikumu). No diviem pārējiem, kuru paraksti ir vairākās atskaites vietās, viens varēja būt slimnīcas aptiekārs un darba apvienošanas kārtībā vecākais uzraugs Ernests Truls (*Ernest Trull*, 1797–1871), bet otrs – daiļdārznieks J.H. Cigra.

Ievērības cienīgs ir gan pats dāvināto priekšmetu saraksts, gan arī dāvinātāju vārdi, kuri pārstāv dažādas tālaika Rīgas sabiedrības grupas. Saraksts sākas ar svēto grāmatu un rituāla priekšmetu uzskaitījumu. Grāmatas uzrāda dziednīcas iemītnieku daudz nacionālo sastāvu, kas saglabājas arī vēlāk. Bībeles ir 4 valodās, ieskaitot igauņu un zviedru valodu. Pilns Bībeles krievu (atšķirīgi no baznīcslāvu varianta) tulkojums tajā laikā vēl nepastāvēja, tas tika izdots tikai 1876. gadā. 1824. gadā divas trešdaļas dziednīcas iemītnieku bija luterāņi – 103 no 187. Starp visiem dziednīcas iemītniekiem 3 cilvēki bija no Tallinas [12]. Divi garīgi slimie bija no Tartu, bet viena melanholijas paciente – no Pērnavas. Melanholijas slimnieks, zviedrs no Norčepingas, atrodams garīgi slimo reģistrācijas sarakstos starp visvecākiem (72 gadi) dziednīcas iemītniekiem [turpat]. Prokurors Petersons, kas dāvināja zvanu, varētu būt *Gustav Georg Petersen* (1782–1839), kuru laikabiedri slavēja par profesionalitāti un labu, taisnu un atsaucīgu raksturu [13]. Par ikonu dāvinātāju fon Langenbeku zināms tikai tas, ka viņš nebija pirmā slimnīcas ārsta radnieks [14]. Apbrīnojams liktenis ir piemeklējis daļu rituālo priekšmetu, kurus dāvināja komitejas sekretārs padomnieks Fogts (*Vogt*), par kuru mums diemžēl maz ziņu. Viņa dāvinājumam patiešām ir ilgs mūžs, tas daļēji saglabājies; 20. gs. 90. gadu sākumā slimnīcas ilggadējā galvenā ārste Z. Soņņeva to nodeva glabāšanā Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejam. Šie priekšmeti bija paredzēti 1824. gada sākumā iekārtotai lūgšanu istabai dažādu konfesiju pārstāvjiem. Reliģiju uzskatīja par vissvarīgāko morālās ārstēšanas veidu. Slaveno mecenātu Kristiāna un Annas Vērmaņu (*Wöhrmann*) laulātā pāra devīgums konkurē ar krievu tirgotāju dāvanām, kuri ziedoja “nelaimīgo” vajadzībām arī agrāk, trako mājas laikos [6]. Visapbrīnojamākais, ka viņu, kā arī vietējo zvejnieku un kāda Brahmaņa kunga dāvinājums ir saistīts ar ūdens stihiju. Viņu dāvinātās 7 strūgas slimnīcai bija ļoti nepieciešamas, jo tā toreiz atradās tīrās un kuģojamās Sarkandaugavas

krastos. Komiteja arī paredzēja "Rūpēties par zvejniecības nomu uz vairākiem gadiem" [11]. Pēc simts gadiem dziednīcas galvenais ārsts Jānis Brants rakstīja: "Apskatot Aleksandra Augstumu iestādes teritoriju, jāsaka, ka tā ir bijusi samērā plaša un tās kopplatība ievērusi 41 000 kv. asis jeb apm 51 pūrvietu. Līdz ar plašo teritoriju iestādei ir bijušas piešķirtas arī zināmas privilēģijas. Tā iestāde ir uzturējusi tiltu pār Sarkandaugavu, kas ir devis ienākumus. Tāpat ņēma krasta nodokli no kuģiem, kuri piestājušies iestādes teritorijā. 1900. gadā slimnīcas teritoriju samazināja par vairāk kā 20 pūrvietām – līdz tagadējam apmēram" [15]. Paejot vēl 100 gadiem, arī šī teritorija, par nožēlu, mūsu dienās vēl vairāk sarāvās.

Slimnīcai aktuālas bija arī dāvanas, kas bija saistītas ar uguns stihiju: 10 jaunu ugunsdzēsības spaiņu iegāde bija paredzēta Komitejas plānos. Tas arī tika realizēts labdarības veidā. Vietā bija arī bērnu piederumi, ja ņem vērā pacientu izolācijas lielos termiņus. Pirmajos gados mirstība veidoja 10%, bet 1829. gadā tā jau sasniedza 50% [15].

Ko nozīmēja filantropija Latvijas psihiatrijas attīstības likteņos? Atbilde nemaz nav tik negaidīta – visu vai gandrīz visu. Labdarība apvienoja sabiedrības labākos pārstāvjus neatkarīgi no profesijas un sociālā statusa, mobilizējot tos cīņai ar nabadzību un slimībām, ziedojot lielus materiālos līdzekļus. Apstākļos, kad valstī nebija skaidras sociālās un veselības aizsardzības politikas, labdarība kalpoja kā svarīgākais tikumiski ekonomiskais spēks Latvijas psihiatriskās aprūpes sistēmas veidošanās agrīnajā posmā.

Literatūra

1. Latvijas Padomju enciklopēdija. – Rīga: Galvenā enciklopēdijas redakcija. – 1984. – 5. sēj.
2. Энциклопедический словарь/под. ред. проф. И.Е. Андреевского. – Санкт-Петербург: Брокгауз; Эфрон, 1890 – 1907. – Т. 4. – С. 55.
3. Герье В. Призрение // Там же. – Т. 49. – С. 165–177.
4. Фуко М. История безумия в классическую эпоху. – Санкт-Петербург: Университетская книга, 1997. – 575 с.
5. Журнал Императорского Человечколюбивого Общества, издаваемый Комитетом оного по ученой части. – Санкт-Петербург, 1817. – Ч. I, июль.
6. Гун О. Топографическое описание города Риги ... – Санкт-Петербург, 1804. – Ч. I. – 207 с.
7. Buduls H. Sarkankalna slimnīcas vēsture: 1862–1937. – Rīga: Pilsētas valdes izdevums, 1938. – 249. lpp.
8. LVVA, 30f, 1. apr., 30. lieta.
9. Пытин А. Общественное движение в России при Александре I. – Петроград: Изд. "Огни", 1918. – 544 с.
10. Лу́га И. Призрение душевнобольных в Прибалтийском крае. – Юрьев, 1904.
11. LVVA, 4f, 14. apr., 299. lieta.
12. LVVA, 30.f., 1. apr., 25. lieta.
13. F(robbe)n J.G. Rigasche Biographien. – Riga, 1883. – II Band: 1830–1855.
14. Brennsohn J. Die Aerzte Livlands. – Riga; Mitau, 1905.
15. Brants J. Aleksandra Augstumu slimnīca: 1824. – 1924. //Latvijas Ārstu Žurnāls. – 1925. – 1./2. burtn.

Pielikums

Aleksandra Augstumu Uzraudzību komitejas
ceturkšņa atskaite par saņemtajiem dāvinājumiem
(01.02. – 01.06.1824.)

1. 51 Bībele, Vecā un Jaunā derība vācu, latviešu, igauņu un zviedru valodā – no Rīgas Bībeles biedrības.
2. 1 kauss, 1 oblātu trauks un 1 oblātu šķīvis – no Komitejas sekretāra padomnieka Fogta.
3. 1 altārsega – no Kolēģijas sekretāra Fridriha.
4. Vairākas svētbildes – no galma padomnieka un bruņinieka fon Langenbeka.
5. 1 zvans – no guberņas prokurora un bruņinieka fon Pētersona.
6. Biste un portrets.
7. 500 gab. kūdras no tirgotāja Holsta.
8. 2 gab. buru auduma – no Brahmaņa k-ga.
9. 6 strūgas un 200 rbļ. B. Ass. – no krievu tirgotājiem.
10. 1 strūga – no Vērmaņa k-ga.
11. 200 rbļ. B. Ass. un 10 sudraba rbļ. nabadzīgo ļaužu nodaļai – no Vērmaņa kundzes.
12. 1 laiva – no zvejniekiem.
13. 12 jauni un 10 veci ugunsdzēsāmie spaiņi.
14. 1 katafalks.
15. 10 metāla ēdienu bļodiņas un 19 gultas vietas no virsleitnanta un bruņinieka fon Dombrovska.

Aleksandra Augstumos

1824. g. 1. jūnijs

Komitejas prezidents: Hūns

Role of Charity in Development of Psychiatric Care in Latvia: 180 Anniversary of the Aleksandra Augstumi Hospital (Summary)

By Vladimirs Kuzņecovs

The article emphasizes role of charity in the emerging and development of institutional care for insane in Latvia since 18 century. Archives data help elucidate the story of all types of charitable and poor relief initiative in founding of the new Riga asylum called Aleksandra augstumi (Alexander Heights), opened in 1824.

Vladimirs Kuzņecovs, dr. med., docents
Latvijas Universitātes Medicīnas fakultāte
Garīgās veselības valsts aģentūra
Tvaika iela 2
Rīga, LV-1005
Tālr. 7080204, 9349922

Literature

1. Latvijas dabiskās vairošanās ātrums – statistiskie dati par 19. gadsimta pirmo pusliksmi un 19. gadsimta vidus un 19. gadsimta beigās dzimstības un mirstības rādītājiem. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
2. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
3. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
4. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
5. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
6. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
7. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
8. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
9. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
10. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
11. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
12. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
13. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
14. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.
15. Pēteris I. ģimene. – *Latvijas Vēstnesis*, 1907, 1. l. 1. s. 35.